

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

IV. ÚS 82/02-29

Ústavný súd Slovenskej republiky na neverejnom zasadnutí 20. marca 2003 v senáte zloženom z predsedu Jána Mazáka a zo sudcov Jána Auxta a Juraja Horvátha prerokoval sťažnosť Ing. I. R., bytom B., zastúpeného advokátom JUDr. Ľ. H., B. B., vo veci porušenia jeho základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov zaručeného čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky postupom Okresného súdu Bratislava III v konaní vedenom pod sp. zn. 13 C 87/96 a takto

r o z h o d o l :

1. Základné právo Ing. I. R. na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky postupom Okresného súdu Bratislava III v konaní vedenom pod sp. zn. 13 C 87/96 **p o r u š e n é b o l o .**

2. Okresnému súdu Bratislava III v konaní vedenom pod sp. zn. 13 C 87/96 **p r i k a z u j e** konať bez zbytočných prietáhov.

3. Ing. I. R. p r i z n á v a primerané finančné zadost'učinenie v sume 100 000 Sk (slovom Jedenstotísíc slovenských korún), ktoré je Okresný súd Bratislava III p o v i n n ý Ing. I. R. vyplatiť do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.

4. Okresný súd Bratislava III j e p o v i n n ý uhradiť Ing. I. R. trovy konania vo výške 8 000 Sk (slovom Osemtisíc slovenských korún) do 15 dní od právoplatnosti tohto nálezu na účet advokáta JUDr. Ľubomíra Hrežd'oviča, Skuteckého 12, Banská Bystrica.

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavnému súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) bolo 2. októbra 2002 doručené podanie Ing. I. R., bytom B. (ďalej len „sťažovateľ“), ktoré podaním doručeným ústavnému súdu 26. novembra 2002 právny zástupca JUDr. Ľ. H. podrobne odôvodnil.

V odôvodnení sťažnosti sťažovateľ uviedol, že 5. marca 1996 podal sťažovateľ bývalému Obvodnému súdu Bratislava III (od 1. januára 1997 Okresný súd Bratislava III) (ďalej len „okresný súd“) žalobu proti Slovenskej republike – Armáde Slovenskej republiky, zastúpenej Vojenským úradom pre právne zastúpenie, na určenie, že služobný pomer trvá. Od podania žaloby na všeobecnom súde ku dňu podania ústavnej sťažnosti uplynulo 6 rokov a 8 mesiacov a za ten čas bolo uskutočnené jedno pojednávanie v apríli 2000, ktoré bolo bez určenia ďalšieho postupu odročené na neurčito. To znamená, že termín prvého pojednávania bol určený po štyroch rokoch od podania žaloby a od tohto termínu je súd nečinný ďalšie dva a pol roka. Ako dôkaz uvádza spis okresného súdu sp. zn. 13 C 87/96.

Podľa názoru sťažovateľa uvedená pracovnoprávna vec nie je skutkovo a ani právne náročná, preto nevidí dôvody na zdĺhavosť konania.

Na základe uvedeného sťažovateľ v sťažnosti poukázal, že priet'ahmi v konaní pred okresným súdom od doručenia návrhu až po podanie sťažnosti ústavnému súdu sú dotknuté aj ďalšie práva súvisiace s jeho sociálnym statusom, pretože súčasťou žaloby je aj vyplatenie služobného príjmu, ktorý sťažovateľ dosahoval pred nezákonným ukončením služobného pomeru. V súčasnosti je pracovníkom školstva a niekoľkokrát po sebe má uzatvorený pracovný pomer na dobu určitú.

Sťažovateľ požaduje podľa čl. 127 ods. 3 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) aj priznanie primeraného finančného zadosťučinenia v sume 300 000 Sk, pretože podľa jeho presvedčenia bol protiprávne prepustený zo služobného pomeru vojaka Armády Slovenskej republiky, čím došlo i k strate jeho príjmu a nečinnosťou súdu je zmarené jeho prípadné zaradenie späť do služobného pomeru.

Vzhľadom na tieto skutočnosti sťažovateľ navrhol, aby ústavný súd prijal predmetnú sťažnosť na ďalšie konanie a po vykonaní dokazovaní rozhodol týmto nálehom:

„1. Nečinnosťou Okresného súdu Bratislava III., Bratislava v pracovno-právnej veci, vedenej pod sp. zn. 13 C 87/96 došlo k porušeniu základného práva sťažovateľa na plynulý a spravodlivý proces podľa čl. 48 ods. 2/ Ústavy Slovenskej republiky .

2. Ústavný súd SR podľa čl. 127 ods. 3/ priznáva sťažovateľovi primerané finančné zadosťučinenie v sume 300.000,- Sk.“

II.

Po prijatí sťažnosti na ďalšie konanie ústavný súd výzvou z 9. decembra 2002 požiadal sťažovateľa, aby sa v lehote do 15 dní od doručenia výzvy vyjadril, či súhlasí s tým, aby ústavný súd upustil od ústneho pojednávania o prijatej sťažnosti. Rovnakú výzvu na vyjadrenie ústavný súd doručil aj predsedovi okresného súdu.

Obidvaja účastníci ústavnému súdu písomne oznámili, že súhlasia, aby bolo upustené od verejného ústneho pojednávania v konaní o prijatej sťažnosti.

Predseda okresného súdu vo svojom vyjadrení doručenom ústavnému súdu 27. februára 2003 uznal, že konanie v pracovnej veci, v ktorej by mal súd zabezpečiť vybavenie „v osobitnej rýchlosti“, trvá takmer 7 rokov, čo je neprimerane dlhá doba na to, aby vo veci bolo nariadené iba jedno pojednávanie. Uznal dôvodnosť sťažnosti na prieťahy v konaní s poukazom na odpoveď podpredsedu okresného súdu sťažovateľovi z 27. decembra 2000.

Predseda okresného súdu vo vyjadrení ďalej poukázal na množstvo pracovných vecí (sporov), ktoré sú na okresnom súde nerozhodnuté, čo má vplyv na celkovú dĺžku predmetného konania, ale aj na tú skutočnosť, že v predmetnej veci dochádzalo často k výmene sudcov, ktorí mali predmetnú vec prejednávať a rozhodnúť.

III.

Sťažovateľ sa podanou sťažnosťou domáhal vyslovenia porušenia svojho základného práva upraveného v čl. 48 ods. 2 ústavy, podľa ktorého „Každý má právo, aby sa jeho vec verejne prerokovala bez zbytočných prieťahov ...“.

Podľa názoru ústavného súdu možno za konanie (postup) súdu odstraňujúce právnu neistotu sťažovateľa v posudzovanom prípade považovať také konanie, ktoré smeruje k právoplatnému rozhodnutiu vo veci alebo k odstráneniu právnej neistoty zákonom dovoleným spôsobom.

Pri posudzovaní otázky, či v súdnom konaní došlo k zbytočným prieťahom v konaní, a tým aj k porušeniu základného práva podľa čl. 48 ods. 2 ústavy, ústavný súd v súlade so

svojou doterajšou judikatúrou zohľadňuje tri základné kritériá, ktorými sú právna a faktická zložitosť vecí, o ktorej súd rozhoduje (1), správanie účastníka konania (2) a postup samotného súdu (3).

Preskúmaním doterajšieho postupu okresného súdu ústavný súd zo spisu sp. zn. 13 C 87/96 zistil, že v predmetnej veci okresný súd od 5. marca 1996 (keď mu bol doručený návrh na začatie konania) až do odoslania spisu ústavnému súdu vykonal tieto úkony:

Dňa 15. apríla 1996 vyzval navrhovateľa na zaplatenie súdneho poplatku, 10. marca 1997 doručil odpis návrhu na vyjadrenie odporcovi, 3. novembra 1998 vyzval účastníkov konania na doloženie dokladov (právne zástupcovi navrhovateľa doručoval výzvu na predchádzajúcu adresu, hoci právny zástupca upovedomil súd o zmene adresy), 21. januára 1999 doručil výzvu obsahovo totožnú s výzvou z 3. novembra 1998 právne zástupcovi navrhovateľa na novú adresu, 22. apríla 1999 doručil podanie o zmene petitu na vyjadrenie odporcovi, 19. novembra 1999 vyzval odporcu na doručenie dôkazných prostriedkov, 21. februára 2000 určil termín pojednávania na 3. apríl 2000, ktoré bolo odročené z dôvodu neprítomnosti člena senátu. Do dňa preskúmania spisu nebolo vykonané pojednávanie vo veci samej.

Zo spisu okresného súdu ďalej ústavný súd zistil, že 26. apríla 1996 navrhovateľ zaplatil súdny poplatok a zároveň doručil súdu návrh na zmenu petitu, 1. apríla 1997 odporca doručil vyjadrenie k návrhu, 17. apríla 1997 a 9. mája 1997 odporca doplnil svoje vyjadrenie, 15. augusta 1997 právny zástupca navrhovateľa oznámil súdu zmenu svojho sídla, 10. februára 1998 navrhovateľ žiadal súd o oznámenie dôvodov priesťahov v konaní, 13. marca 1998 odporca žiadal súd o určenie termínu pojednávania, 27. marca 1997 právny zástupca navrhovateľa opätovne oznámil súdu zmenu svojho sídla, 15. apríla 1998 právny zástupca navrhovateľa opätovne žiadal určiť termín pojednávania, 10. júla 1998 navrhovateľ doručil súdu zmenu petitu a žiadal určiť termín pojednávania, 20. augusta 1998 opätovne žiadal určiť termín pojednávania, 19. novembra 1998 odporca doručil súdu požadované

doklady, 18. februára 1999 navrhovateľ opätovne doručil zmenu petitu, 15. marca 1999 navrhovateľ podal návrh na zabezpečenie dôkazov, 6. mája 1999 odporca doručil vyjadrenie k zmene petitu, 14. júna 1999 navrhovateľ doručil súdu vyjadrenie, 15. júna 1999 odporca doručil súdu dôkazy, 2. decembra 1999 odporca doručil súdu vyjadrenie, 10. apríla 2000 odporca navrhol zastaviť konanie, 6. júna 2000 sa navrhovateľ vyjadril k návrhu odporcu na zastavenie konania, 11. júla 2000 navrhovateľ doručil súdu podanie.

IV.

Ústavný súd pri vyhodnotení doterajšieho konania okresného súdu vo veci sp. zn. 13 C 87/96 podľa troch označených základných kritérií zistil:

1. Pokiaľ ide o právnu a faktickú zložitosť veci, predmetom konania pred okresným súdom je žaloba na určenie, že služobný pomer trvá. Rozšírením žaloby o náhradu mzdy žalobca v priebehu konania upravoval výšku svojho nároku. Medzi účastníkmi konania ide o služobný pomer, ktorý sa riadi špeciálnou právnou úpravou upravujúcou služobné pomery vojakov z povolania. Výklad a používanie tejto právnej úpravy sú stabilizované, rovnako na predmetný spor sa vzťahuje dostatok judikatúry všeobecných súdov. Okresný súd vo svojom vyjadrení ani nenamietol, že v danom prípade ide o právne a fakticky zložitú vec. Napriek tejto skutočnosti okresný súd vykonal v konaní len prvotné úkony a k zabezpečeniu dôkazných prostriedkov, resp. k samotnému dokazovaniu a s tým spojeným právnym posúdením skutkového stavu pre rozhodnutie v merite veci ani nepristúpil. Vo veci určil za celé obdobie iba jedno pojednávanie, ktoré bolo z procesných dôvodov bez vykonávania dôkazov odročené. Prípadná skutková alebo právna zložitosť veci preto nemohla mať v danom prípade vplyv na vznik zbytočných prietáhov v konaní a v spojitosti s tým na možné porušenie práv sťažovateľa.

Doterajšia dĺžka konania nie je akceptovateľná aj preto, že ide o spor, v ktorom sa pre sťažovateľa rieši existenčná otázka, či bol jeho služobný pomer ukončený dôvodne a v súlade so zákonom. V prípade trvania služobného pomeru sťažovateľovi vzniká nárok

na odmenu, ktorá tvorí základ jeho živobytia, prípadne je zdrojom pre financovanie potrieb spoločnej domácnosti. V týchto sporoch by súd mal postupovať čo najrýchlejšie a efektívne.

Ústavný súd konštatuje, že v tejto veci všeobecný súd nevenoval dostatočnú pozornosť uvedenej povahe sporu a ani tomu, o čo v ňom sťažovateľovi ide.

2. Pokiaľ ide o správanie sťažovateľa ako účastníka súdneho konania pred okresným súdom, toto bolo po doterajšiu dobu jeho konania aktívne a súčinnostné a neprispelo k predĺženiu doterajšej doby konania. Zo spisu okresného súdu vyplýva, že sťažovateľ na výzvy súdu odpovedal v primeranej lehote. Iniciatívne predkladal súdu vyjadrenia s listinnými dôkazmi. Súdny poplatok zaplatil 26. apríla 1996 až na základe výzvy súdu napriek tomu, že sťažovateľ ako navrhovateľ v tomto konaní bol v zmysle § 4 ods. 2 písm. d) zákona Slovenskej národnej rady č. 71/1992 Zb. o súdnych poplatkoch a poplatku za výpis z registra trestov v znení neskorších predpisov od poplatku oslobodený. Z hľadiska uvedeného kritéria možno vysloviť záver, že sťažovateľ svojim konaním neprispel k zdlhavosti konania, ba naopak, ako účastník konania bol aktívny a jeho činnosť smerovala k rýchlej a účinnej ochrane svojich práv.

3. Tretím hodnotiacim kritériom, uplatnením ktorého ústavný súd zisťoval, či došlo k porušeniu základného práva sťažovateľa, bol postup samotného okresného súdu.

Ústavný súd zistil, že k zbytočným priet'ahom došlo najmä pre nečinnosť okresného súdu bez akejkoľvek zákonnej prekážky. Súd bol nečinný v období od 26. apríla 1996 do 10. marca 1997 (medzi týmito úkonmi nebol vykonaný žiadny úkon – nečinnosť súdu viac ako 10 mesiacov), od 10. marca 1997 do 3. novembra 1998, keď vyzval účastníkov na doloženie dokladov (nečinnosť 19 mesiacov), od 22. apríla 1998, keď doručil zmenu petitu odporcovi na vyjadrenie, do 19. novembra 1999, keď vyzval odporcu na doručenie písomných dokladov (nečinnosť viac ako 6 mesiacov), a od 3. apríla 2000, keď odročil pojednávanie na neurčito, až do 27. februára 2003, keď predložil spis ústavnému súdu (nečinnosť viac ako 34 mesiacov, celkovo nečinnosť viac ako 69 mesiacov).

Obranu súdu spočívajúcu v častých zmenách sudcov, ktorí vec prejednávali a vo vysokom počte pracovnoprávných vecí na tomto súde ústavný súd neakceptoval.

V súlade s medzinárodným štandardom uplatňovania Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) platí, že nadmerné množstvo vecí, v ktorých štát musí zabezpečiť súdne konanie, nezabavuje štát zodpovednosti za zbytočné prietahy v súdnom konaní (III. ÚS 17/02). Námieta pretrvávajúceho vysokého nápadu pracovných vecí či námietka častých personálnych zmien obsadenia tohto úseku a v tejto súvislosti neprimeraného zaťaženia sudcov pri vybavovaní agendy nemá povahu okolnosti, ktorá by vylučovala alebo znižovala zodpovednosť súdu za rozhodnutie vo veci občana, ktorý sa naň obrátil. Tieto okolnosti ústavný súd nezohľadňuje v súvislosti s pozitívnym záväzkom štátu zabezpečiť právo občana na súdne konanie bez zbytočných prietahov.

Vychádzajúc z týchto skutkových poznatkov ústavný súd uzavrel, že vo veci vedenej na okresnom súde pod sp. zn. 13 C 87/96 došlo k porušeniu základného práva sťažovateľa zaručeného v čl. 48 ods. 2 ústavy.

V.

V zmysle čl. 127 ods. 2 druhej a tretej vety ústavy ak porušenie práv alebo slobôd podľa odseku 1 vzniklo nečinnosťou, ústavný súd môže prikázať, aby ten, kto tieto práva alebo slobody porušil, vo veci konal. Ústavný súd môže zároveň vec vrátiť na ďalšie konanie, zakázať pokračovanie v porušovaní základných práv a slobôd alebo ľudských práv a základných slobôd vyplývajúcich z medzinárodnej zmluvy, ktorú Slovenská republika ratifikovala a bola vyhlásená spôsobom ustanoveným zákonom, alebo ak je to možné, prikázať, aby ten, kto porušil práva alebo slobody podľa odseku 1, obnovil stav pred porušením.

Keďže ústavný súd rozhodol, že došlo k porušeniu základného práva sťažovateľa na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov podľa čl. 48 ods. 2 ústavy, prikázal aj bez

návrhu sťažovateľa okresnému súdu, aby vo veci konal bez zbytočných prietáhov a odstránil stav právnej neistoty, v ktorej sa nachádza účastník domáhajúci sa rozhodnutia súdu v jeho veci.

Vzhľadom na to, že ústavný súd rozhodol o porušení základného práva sťažovateľa, zaoberal sa aj jeho žiadosťou o priznanie primeraného finančného zadosťučinenia.

Podľa čl. 127 ods. 3 ústavy ústavný súd môže svojím rozhodnutím, ktorým vyhovie sťažnosti, priznať tomu, koho práva podľa odseku 1 boli porušené, primerané finančné zadosťučinenie.

Podľa § 50 ods. 3 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) ak sa sťažovateľ domáha primeraného finančného zadosťučinenia, musí uviesť rozsah, ktorý požaduje, a z akých dôvodov sa ho domáha.

Sťažovateľ požadoval za porušenie ním označeného základného práva finančné zadosťučinenie vo výške 300 000 Sk. V tejto časti sťažnosť odôvodnil tým, že nečinnosťou súdu sú dotknuté aj ďalšie práva sťažovateľa súvisiace s jeho presvedčením, že bol protiprávne prepustený zo služobného pomeru vojaka Armády Slovenskej republiky, došlo k strate služobného príjmu a sú ním dotknuté ďalšie práva sťažovateľa súvisiace s jeho sociálnym statusom, ako je marené aj jeho ďalšie prípadné zaradenie späť do služobného pomeru, resp. primerané pracovnoprávne uplatnenie. Počas tejto doby nemohol riešiť plnohodnotne svoje súčasné zamestnanie v podobe riadneho pracovného pomeru na dobu neurčitú, pričom je pracovníkom v školstve a mal niekoľkokrát uzatvorený pracovný pomer na dobu určitú.

Pri určení výšky primeraného finančného zadosťučinenia ústavný súd vychádzal zo zásad spravodlivosti, z ktorých vychádza Európsky súd pre ľudské práva, keď priznáva spravodlivé finančné zadosťučinenie podľa čl. 41 dohovoru so zreteľom na konkrétne

okolnosti prípadu. Súčasne sa pritom riadil úvahou, že cieľom primeraného finančného zadost'učinenia je zmiernenie nemajetkovej ujmy, nie prípadná náhrada škody. Hoci ústavný súd prikázal okresnému súdu, aby v napadnutom súdnom konaní konal bez zbytočných priet'ahov, je toho názoru, že porušenie základného práva s'ťažovateľa podľa čl. 48 ods. 2 ústavy nemožno účinne odstrániť len uplatnením tejto jeho právomoci. V dôsledku toho považoval preto za potrebné rozhodnúť aj o náhrade nemajetkovej ujmy, ktorá s'ťažovateľovi v dôsledku toho vznikla, a to priznaním primeraného finančného zadost'učinenia.

Pri jeho priznaní ústavný súd vychádzal z tej skutočnosti, že s'ťažovateľ si uplatnil nárok na ochranu základného práva na konanie bez zbytočných priet'ahov v spore, ktorého doterajšie trvanie nemožno ničím ospravedlniť. Podľa ústavného súdu nemožno spravodlivo žiadať od s'ťažovateľa, aby čakal na výsledok súdneho sporu, v ktorom sa rieši jeho existenčný problém takmer sedem rokov, a aby po takejto dobe bol stav konania taký, ako bol zistený v prípade s'ťažovateľa. S'ťažovateľ oprávnene z takého postupu okresného súdu pociťuje krivdu a beznádej. Vychádzajúc z tohto pohľadu s'ťažovateľa na celú situáciu, z princípov spravodlivosti a zo spôsobu zavŕšenia ochrany základných práv každej oprávnenej osoby ústavný súd dospel k záveru, že primerané finančné zadost'učinenie vo výške 100 000 Sk (slovom Jedenstotisíc slovenských korún), ktoré je okresný súd povinný zaplatiť v súlade s výrokom tohto nálezu, je primeranou satisfakciou spojenou s porušením základného práva s'ťažovateľa.

Podľa § 31a zákona o ústavnom súde a § 151 ods. 1 Občianskeho súdneho poriadku ústavný súd rozhodol aj o úhrade trov konania s'ťažovateľa, ktoré mu vznikli v dôsledku právneho zastúpenia pred ústavným súdom advokátom JUDr. E. H.. Ústavný súd priznal s'ťažovateľovi (§ 36 ods. 2 zákona o ústavnom súde) úhradu trov konania vo výške 8 000 Sk (slovom osemtisíc slovenských korún) z dôvodu trov jeho zastúpenia. Ústavný súd priznal právnenému zástupcovi úhradu za dva úkony právnej pomoci (príprava a prevzatie vecí, písomné vyhotovenie s'ťažnosti), pričom náhradu za jeden úkon právnej pomoci mu priznal vo výške 3 900 Sk (základom pre výpočet výšky náhrady za úkon právnej pomoci bola nominálna mesačná mzda zamestnanca hospodárstva Slovenskej republiky v prvom polroku

2001 vo výške 11 693 Sk). Ďalej ústavný súd priznal právnomu zástupcovi sťažovateľa dvakrát náhradu režijného paušálu po 100 Sk (§ 1 ods. 3, § 13 ods. 8, § 16 ods. 1 písm. a) a c) a ods. 4 a § 25 vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 163/2002 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb).

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 20. marca 2003